Urząd Miasta Szczecin
Biuro Dialogu Obywatelskiego
pl. Armii Krajowej 1, 70-456 Szczecin
tel. +4891 42 45 105, fax +4891 42 45 099
bdo@um.szczecin.pl • www.szczecin.eu

Szczecin 2020-02-25

Andrzej Karbowy
Prezes Zarządu Zachodniopomorskiej
Izby Rolniczej
ul. Chmielewskiego 22A/9
70-028 Szczecin

Nasz znak: BDO-S.511.114.2.2019.AS
UNP: 964/BDO/-XXVI/20

Wasze pismo: ZIR/JW./4089/19 z dn. 13.12.2019r.

Dotyczy: działań Zachodniopomorskiego Towarzystwa Przyrodniczego w sprawie żubrów

Biuro Dialogu Obywatelskiego, działając w imieniu Prezydenta Miasta Szczecin, jako organ nadzoru nad stowarzyszeniami, w myśl art. 8 ust. 5 pkt 2) Ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 roku Prawo o stowarzyszeniach, w odpowiedzi na pismo w sprawie postulatu rolników z gmin Tuczno oraz Mirosławiec, dotyczące żubrów i strat powodowanych przez niewłaściwe działania Zachodniopomorskiego Towarzystwa Przyrodniczego oraz Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, informuje, iż zgodnie z właściwością ww. organu nadzoru przeprowadzono postępowanie nadzorcze wobec Zachodniopomorskiego Towarzystwa Przyrodniczego Nr KRS 115468 z siedzibą w Szczecinie (dalej ZTP).
Wskazać należy iż organ nadzoru w ramach przysługujących mu skromnych uprawnień nie jest władny rozwiązać problemów poruszanych w piśmie rolników. Organ nadzoru nad stowarzyszeniami może jedynie żądać dostarczenia przez Zarząd ZTP odpisów uchwał Walnego Zgromadzenia Członków, udzielenia niezbędnych wyjaśnień, w myśl art. 25 ustawy Prawo o stowarzyszeniach, nadzór dotyczy zatem w szczególności działalności niezgodnej z Prawem o stowarzyszeniach lub z postanowieniami Statutu.
Biuro informuje, że po przeprowadzeniu postępowania nadzorczego wobec ZTP, stwierdzono, że Zarząd ZTP prowadzi działalność zgodną z ustawą Prawo o stowarzyszeniach, a także ze swoim statutem, uchwalonym w 1994r. z ostatnimi zmianami w 2015r. Jednocześnie organ nadzoru nie dostrzega nieprawidłowości w badanej sprawie, tym samym postępowanie nadzorcze zainicjowane w styczniu 2020 roku wobec Zachodniopomorskiego Towarzystwa Przyrodniczego uznaje się za zakończone.

Ponadto przytoczone poniżej wyjaśnienia ZTP, dotyczące opieki nad żubrami, w przeważającej większości stanowią specyficzne działania statutowe organizacji a nie kwestii nadzorczych, niemniej mogą pomóc zrozumieć sposób jej działania, więc przytoczone zostaną w niezmienionej formie:

„Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie (RDOŚ) oraz ZTP zajmują się ochroną żubrów, ale o ile RDOŚ działa systemowo jako służba państwowa, realizując obowiązki wynikające z ustawy o ochronie przyrody, otrzymując budżetowe finansowanie, o tyle ZTP podjęło się działań związanych z żubrami dobrowolnie i z wyboru, a działania finansuje samodzielnie, przygotowując projekty i uzyskując finansowanie w formie dotacji. Projekty ochrony żubrów prowadzone są nieprzerwanie od 2008 r. w pełnej zgodzie ze

statutem ZTP, który za główny cel działań uznaje „prowadzenie działalności dla dobra przyrody, w tym szczególnie ochrony i badania fauny i flory" (§ 2 Statutu). Od początku pracy na rzecz lokalnej populacji żubrów ZTP uznało, że bezpośrednim działaniom na rzecz zwierząt muszą towarzyszyć działania w odniesieniu do ludzi na rzecz wzrostu wiedzy o gatunku, jego akceptacji w środowisku i przede wszystkim minimalizowaniu konfliktów - ograniczania szkód w gospodarce rolnej i komunikacji.
W kolejnych projektach ochrony żubrów, na które ZTP uzyskało dotacje (pochodzące z konwersji polskiego zadłużenia - 2 projekty dotowane z Fundacji Ekofundusz, ze środków europejskich - 5 projektów dotowanych przez CKPŚ, RPO i LIFE), wprowadzano kolejne autorskie rozwiązania na rzecz dobrych relacji żubry - ludzie, odnoszące się przede wszystkim do lokalnych społeczności, które mają bezpośredni kontakt z żubrami, w tym przede wszystkim rolników:
1. Dokarmianie zimowe w sieci paśników na terenie leśnym - jako metodę sterowania ruchem stad żubrów w celu odciągnięcia zwierząt od pól uprawnych i ruchliwych dróg. Dokarmianie prowadzone jest na terenie występowania całej populacji przez Bazę Obsługi Żubrów, która buduje paśniki dla żubrów, wyznacza i uzgadnia miejsca dokarmiania z Lasami Państwowymi (żubry są dokarmiane wyłącznie na terenie leśnym) i prowadzi dokarmianie wywożąc małe partie karmy średnio dwa razy w tygodniu do każdego stada w okresie listopad - kwiecień.
2. Monitoring telemetryczny GPS - 20 % osobników w populacji nosi obroże telemetryczne, przychodzące dane telemetryczne powiązane są z internetową, dostępną dla wszystkich aplikacją „Bezpieczna Informacja o Żubrach", która daje dokładny obraz aktywności zwierząt i pozwala skutecznie planować wszystkie niezbędne działania, a zwłaszcza interwencje Pogotowia Żubrowego na polach uprawnych. Aplikacja umożliwia każdemu użytkownikowi Internetu sprawdzenie, czy w pobliżu jego miejsca zamieszkania przebywają żubry.
3. Pogotowie Żubrowe - udostępnienie całodobowego kontaktu dla wszystkich potrzebujących pomocy w sytuacjach problemów z żubrami - głównie wypadków komunikacyjnych i konieczności przepłaszania żubrów z pól i terenów zurbanizowanych. Interwencje polegające na przepłaszaniu są podejmowane samodzielnie przez pracownika ZTP na podstawie danych telemetrycznych, lub na wniosek rolnika. Telefony odbierane są przez całą dobę przez wyznaczonych 2 pracowników Bazy Obsługi Żubrów i wiceprezesa ZTP działającego w Pogotowiu Żubrowym jako wolontariusz.
ZTP z radością zauważa, że wszystkie uwagi rolników zawarte w piśmie dotyczą tych wymienionych wyżej działań, autorskich, innowacyjnych, nie stosowanych nigdzie w Polsce i nie ujętych w żadnym przepisie prawnym jako obowiązkowe. Dla rolników, autorów wystąpienia, te działania prowadzone przez ZTP nieprzerwanie od lat są normą, „należną" im oczywistością, której jakość i skuteczność chcieliby ulepszyć, o czym świadczą sformułowane uwagi. Rolnicy z gmin Tuczno i Mirosławiec, gdzie żyje od 1980 r. najstarsze stado żubrów na Pomorzu Zachodnim, nie pamiętają już sytuacji, gdy nie prowadzono dokarmiania zwierząt, nie prowadzono monitoringu telemetrycznego i Pogotowia Żubrowego. Działania prowadzone przez ZTP traktowane są jako podstawowe i „zagwarantowane" rolnikom. Niestety, ze względu na sposób finansowania, nie jest to możliwe.
ZTP wszystkie "działania żubrowe" finansuje w ramach projektu POIS.02.04.00-00-0013/18 „Rozszerzenie działań Bazy Obsługi Żubrów", na który uzyskało dotację w wysokości 85% kosztów zaplanowanych prac do połowy 2023 roku. Wkład własny do tego projektu w wysokości około 700.000 zł ZTP jest zobowiązane zapewnić we własnym zakresie. Większość funduszy na takiej zasadzie przyznaje dotacje, zawsze wymagany jest od beneficjenta wkład własny, a w przypadku organizacji pozarządowej zapewnienie wkładu własnego jest największym problemem.
Prowadzony projekt pozwala organizacji zatrudnić czterech pełnoetatowych pracowników do spraw żubrów. To są właśnie osoby odpowiedzialne między innymi za dokarmianie żubrów, immobilizację i zakładanie obroży telemetrycznych, prowadzenie codziennego monitoringu i wszystkie interwencje Pogotowia Żubrowego, odłowy, przesiedlenia, bieżące naprawy sprzętu. Pogotowie Żubrowe nie ma centrali zgłoszeń i dyżurujących ekip interwencyjnych. Pogotowie Żubrowe obsługiwane jest przez pracowników oraz wiceprezesa ZTP,

działającego jako wolontariusz, którzy odbierają telefony od zainteresowanych rolników w ciągniku, wioząc owies do paśnika, w trakcie immobilizacji żubra przy zakładaniu obroży lub w trakcie interwencji na polach w innej wsi. Odbierając telefon w nocy lub w niedzielę, odbierają prywatny telefon w swoim domu. Do interwencji jadą prywatnymi samochodami. Nie zawsze mogą pojawić się natychmiast. Ważne jest także aby dzwoniący wybierali właściwy numer telefonu. Numer ogólny Dzikiej Zagrody jest telefonem czynnym jedynie w godzinach pracy biura. Wszystkie te informacje są dostępne na stronach internetowych orgaznizacji: rysie.org.

Powstaje pytanie, dlaczego nie ma większej liczby pracowników Pogotowia Żubrowego. Dla ZTP problemem jest wysokość wkładu własnego do poszczególnych projektów, gdyż ZTP nie jest w stanie zapewnić wkładu własnego w dowolnie wysokiej wielkości, a trzeba też pamiętać, że zwykle wielkość dotacji także jest ograniczona. Dobrze, że rolnicy potwierdzają potrzebę kontynuacji i intensyfikacji działań, które prowadzi ZTP i stara się udoskonalać. Jest także otwarte na uwagi i docenia każdą pomoc w przygotowaniu kolejnych projektów. Trzeba jednak pamiętać, że głównym celem projektów ZTP i miarą ich efektywności jest populacja żubrów, jej liczebność i rozwój, w związku z czym podział zadań dedykowanych głównie zwierzętom i adresowanych do ludzi musi być przemyślany i zrównoważony.

ZTP jest zaskoczone brakiem prób bezpośredniego kontaktu Rady Powiatowej ZIR w Wałczu z Dziką Zagrodą położoną 12 km od Wałcza. Do Zagrody zgłaszają się telefonicznie i osobiście rolnicy, z którymi ZTP podejmuje dialog i wdraża wspólnie omówione działania. Nie zawsze ww. pomoc jest skuteczna, żubry to całkowicie dzikie zwierzęta, które reagują różnie, nie zawsze tak jak ludzie tego oczekują.

Żubry, podobnie jak jelenie, łosie, dziki I sarny, są całkowicie wolne, a wpływać na ich zachowanie można jedynie odpowiednio dobierając dozwolone metody. Na każdą czynność w odniesieniu do tego chronionego gatunku trzeba posiadać odpowiednią zgodę. ZTP obecnie działa na podstawie kompleksowej decyzji wydanej przez Generalną Dyrekcję Ochrony Środowiska w Warszawie, która określa katalog zadań, w ramach którego można działać. Decyzja ta nie uprawnia ZTP do szacowania szkód wyrządzonych przez żubry. To zadanie ustawowo przewidziane dla RDOŚ. Pracownicy RDOŚ sprawnie i rzetelnie prowadzą szacowania, chociaż nie zawsze łatwo rozdzielić wielkość szkody w uprawie w odniesieniu do gatunków zwierząt, które ją spowodowały. W spornych przypadkach pomagają dane telemetryczne przekazywane przez ZTP. Wielkość szkód od żubrów w województwie zachodniopomorskim w ostatnich latach utrzymuje się na mniej więcej stałym poziomie - poniżej 150 000 zł - pomimo wzrostu liczby żubrów. Nie ma spraw sądowych, co potwierdza, że służby RDOŚ szacowania prowadzą efektywnie. Widać również, że poziom szkód związany jest nie tyle z sumaryczną liczebnością populacji, co lokalnymi zagęszczeniami zwierząt.

Populacja żubrów na Pomorzu Zachodnim wynosi obecnie ponad 300 osobników ale żyjących w 9 stadach na terenie trzech województw zachodniopomorskiego, lubuskiego I wielkopolskiego. Sumaryczny areał bytowania zwierząt to obecnie ponad 150.000 ha użytkowanych przez stada, rozłożonych w terenie większym niż 150 x 200 km. Na terenie gminy Mirosławiec i Tuczno żyje od lat osiemdziesiątych najstarsze na Pomorzu Zachodnim stado żubrów, przytaczane przez rolników zalecenie o nie przekraczaniu liczby 100 osobników dotyczyło właśnie tego stada. ZTP wraz z RDOŚ Szczecin już od 2014 rozpoczęło działania mające na celu zatrzymanie wzrostu liczebnego tego stada (nazywanego stadem Mirosławiec), obecnie liczy ono około 85 zwierząt. Wraz ze zmianami jakie mają miejsce w areale tego stada, ZTP obecnie prowadzi działania, których celem jest dalsze zmniejszenie tego ugrupowania. Pracuje się również nad zmniejszeniem lokalnych zagęszczeń żubrów, inicjując naturalne podziały stad. W trakcie realizacji projektu LIFE13NAT/PL/000010 „Dywersyfikacja i rozwój populacji żubrów w północno-zachodniej Polsce" udało się populację znacznie przestrzennie rozgęścić. Mimo sumarycznego wzrostu liczebności obniżyło to miejscowe koncentracje zwierząt oraz liczebność poszczególnych stad. W chwili rozpoczęcia projektu żyły w regionie na powierzchni 28 000 ha dwa stada żubrów liczące łącznie 159 osobników (co daje zagęszczenie niecałych 6 osobników na 1000 ha), obecnie jest 9 stad, około 300 żubrów na 150 000 ha (co daje zagęszczenie około

2 osobników na 1000 ha). Podsumowanie efektów i szczegółowy opis metod można znaleźć w opublikowanym w Internecie raporcie z przebiegu projektu (http://bisonlife13.zubrv.org.pl/home/images/doc/Raportwplywu-2018-2019.rdf). Na stronach internetowych (pod ogólnym adresem rysie.org) można również znaleźć wiele informacji o żubrach i projektach jakie prowadzi ZTP. Publikowany jest między innymi rejestr interwencji prowadzonych przez Pogotowie Żubrowe, który pokazuje liczbę i zasięg działania Pogotowia Żubrowego.

Dzika Zagroda w Jabłonowie, zagroda pokazowa żubrów, jest elementem kompleksowej ochrony całej zachodniopomorskiej populacji, którego zadaniem jest informacja, edukacja i ochrona dzikich żubrów przed presją turystyczną. To obiekt będący własnością ZTP, którego funkcjonowanie jest finansowane wyłącznie ze środków własnych ZTP (pochodzących w części z biletów wstępu). Zagroda utrzymuje w niewoli 6 dorosłych żubrów na potrzeby edukacyjne. Zagroda powstała na gruncie własnym ZTP w wyniku realizacji projektu WND-RPZP.04.05.01-32-012/11 „Budowa zagrody pokazowej żubrów w gminie Mirosławiec". Podczas kolejnego projektu POIŚ.05.01.00-00-399/12 „Zabezpieczenie populacji żubrów w północno-zachodniej Polsce" obiekt wzbogacił się o salę edukacyjną, dodatkowy teren dla żubrów (obecnie powierzchnia zagrody wynosi ok. 20 ha) oraz ścieżkę edukacyjną z kładką nadziemną i wieżą obserwacyjną. Dzika Zagroda stała się siedzibą projektów prowadzonych przez ZTP, siedzibą Pogotowia Żubrowego, a w trakcie projektu LIFE wzbogaciła się o Bazę Obsługi Żubrów (halę magazynową, punkt przechowywania karmy dla żubrów, sprzęt do obsługi żubrów). Ideą utworzenia Zagrody było stworzenie miejsca do kontaktów ze społecznościami lokalnymi a przede wszystkim przełamanie strachu przed żubrami na wolności. Osobniki w Zagrodzie można obserwować z bliska, dotknąć, pogłaskać i nakarmić marchewką oraz przekonać się, że żubr nie jest zwierzęciem agresywnym. Taka formuła pokazu spotkała się z dużą aprobatą, Zagroda odwiedzana jest corocznie przez około 20.000 osób, a oprócz tego regularnie odbywają się w zagrodzie warsztaty i konferencje. Jest to miejsce najbliższe i najlepsze w rejonie występowania żubrów do spotkań i konsultacji na temat tego gatunku. W tym kontekście zasmuca poziom niewiedzy działaczy terenowych Izby Rolniczej. ZTP jest zawsze otwarte na współpracę. Częstsze kontakty zaowocować mogą wymianą wiedzy, co pomoże doskonalić metody działania.

Dorosłe oswojone żubry z Dzikiej Zagrody nie są wypuszczane na wolność. Do wolnego stada, żyjącego w granicach drawskiego poligonu wojskowego, uwalniane są jedynie urodzone w niewoli cielęta przed ukończeniem pierwszego roku życia. Tak młode osobniki natychmiast przejmują wzorce zachowania pozostałych dzikich żubrów.

Typowe zachowanie żyjących na wolności żubrów, brak obawy przed człowiekiem nie ma nic wspólnego z udomowieniem, jest efektem braku polowań i specyficznym behawiorem gatunku. Cały czas obserwuje się zwierzęta i uczy się ich reakcji. Przykładem jest film o żubrach, który dla autorów wystąpienia stał się pretekstem do krytyki używania dronu. Film, notabene opublikowany w serwisie internetowym ZTP, powstał z pierwszych zdjęć żubrów wykonanych przy użyciu dronu. Wtedy to właśnie zauważono bardzo silną reakcję żubrów na dźwięk silnika dronu, co stało się podstawą wdrożenia nowej metody płoszenia zwierząt. Obecnie ta metoda jest mocno ograniczona przez nowe przepisy dotyczące lotów dronami."

Z wyrazami szacunku

Z up. PREZYDENTA MIASTA
Magdalena [illegible]szczyk
DYREKTOR
Biura Dialogu Obywatelskiego

Do wiadomości:
Generalny Dyrekcja Ochrony Środowiska, ul. Wawelska 52/54, 00-922 Warszawa
Zachodniopomorskie Towarzystwo Przyrodnicze, ul. Wąska 13, 71-415 Szczecin